

Liba Švrčinová-Cunnings

**HIMÁLAJSKÝ
DENÍK**

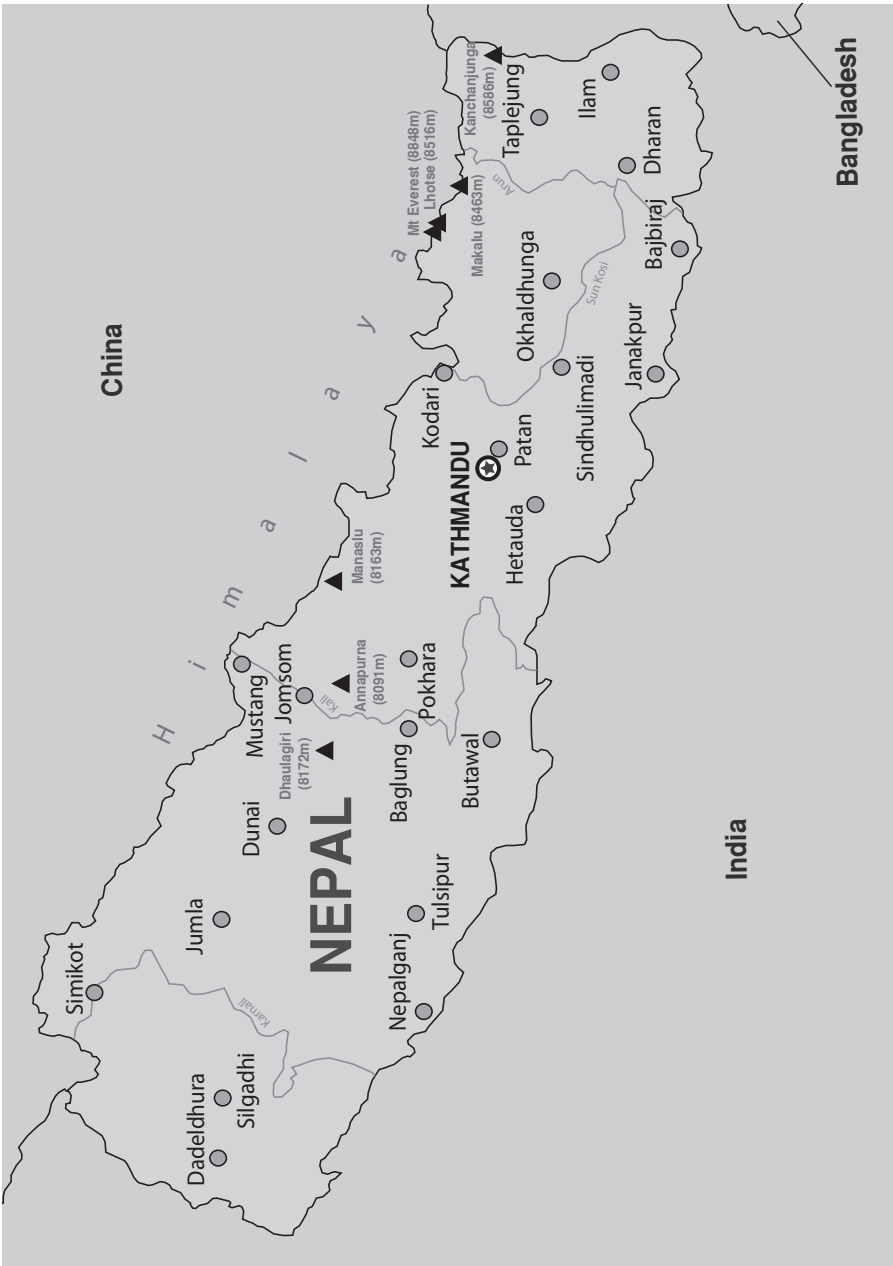

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Himálajský deník

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Liba Švrčinová-Cunnings

Himálajský deník

NAKLADATELSTVÍ EPOCHA

Autorka děkuje dr. Marku Turinovi z Univerzity Britské Kolumbie
ve Vancouveru za poskytnutí map na přední předsádku.

Copyright © Liba Švrčinová-Cummings, 2014, 2018

Cover © Josef Kroupa, 2014, 2018

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha, 2014, 2018

ISBN 978-80-7557-120-5 (print)

ISBN 978-80-7557-530-2 (ePub)

ISBN 978-80-7557-531-9 (mobi)

ISBN 978-80-7557-532-6 (pdf)

POUŤ ŽIVOTEM

V červenci roku 1986 se stal v Kanadě hrůzný čin. Můj bývalý manžel, Alois Dolejš, zavraždil obě naše děti. Dolejš spáchal cosi, co se vymyká lidskému chápání. Vzal děti na nedělní návštěvu, odvezl je na odlehlé místo do předhůří Skalistých hor a obě je zabil. Byl to jednoznačně akt pomsty za to, že jsem si dovolila ukončit manželství, ve kterém se už nedalo vydržet.

Tak jsem najednou zůstala úplně sama. Sama s tou nepopsatelnou hrůzou, co se stalo mým dětem, sama s nepopsatelným utrpením. Sama v prázdném domě, který tu hrůzu ještě násobil. Ze zdí zněly hlasy dětí, slyšela jsem jejich kroky na schodech, jejich smích z pokojů. V čem jsem mohla, pomáhala jsem Kanadské královské jízdní policii s vyšetřováním. První úkol byl, dostat Dolejše za mříže. Navzdory tomu, že těla dětí nebyla v době rozsudku ještě nalezena, byl nad Dolejšem vynesena rozsudek – doživotí.

Jak teď ale naložit se svým vlastním životem? Má vůbec cenu žít dál?

Náš taťka byl člověk jen se základním vzděláním, ale vždy zastával názor, že když už tu člověk je, měl by se snažit o to nejlepší, co lze za daných okolností udělat. Jeho filosofie mi byla vždy blízká a rozhodla jsem se pro tuto cestu. Byla jsem ještě příliš v šoku, než abych si uvědomila, jak ta cesta bude těžká.

Sama pro sebe jsem potřebovala rozumět, proč se to vlastně stalo. Snažit se vniknout do myšlení Dolejše a pochopit, odkud pocházela jeho nenávisť k ženám, o to větší, když byly úspěšné a silné. Dále nutně vyvstala otázka, jakou roli jsem v tom hrála já? Proč jsem jeho chování tolerovala tak dlouho? A snad potom ta otázka nejtěžší – dalo se tomu hrůznému konci předejít?

Přečetla jsem spousty materiálu o psychice, úchylném lidském chování, vlivech z dětství, rodinných vztazích, o skryté manipulaci, o schizofrenii a jiných duševních chorobách. Odpovědi jsem se dopátrávala těžce a pomalu. Skouzávala jsem do depresí a pochyb, jestli jsem zvolila správnou cestu. Vážně jsem uvažovala o tom, skoncovat se svým životem.

Tím by ale on docílil přesně toho, co od počátku zamýšlel. Zničit mě. Tu satisfakci jsem mu dopřát nechtěla. Nezbyvalo nic jiného, než pokračovat

ve zvolené cestě, ať byla jakkoliv těžká. Tehdy ještě termín „posttraumatický stresový syndrom“ ani neexistoval a vlastně ani nikdo pořádně nevěděl, co s člověkem, který přežil takovou tragédii, dělat.

Psychologická poradna, to byla slepá ulička. Hledala jsem cesty jiné. Některé z nich byly neortodoxní, jako například konzultace s indiánským šamanem. Ten mi pomohl hodně, i když to někdy byla nepříjemná cesta sebezpoznání. Dnes vím, že tahle cesta ale nekončí nikdy, člověk se mění neustále.

Vrátila jsem se k tomu, co mi vždy v minulosti pomohlo – k horám, ke sportu, ke kamarádům. Začala jsem znovu intenzivněji běhat, pak plavat, a koupila jsem si závodní kolo. To nakonec vedlo k triatlonu a ke třem maratónům. V letech od 1994 do 1997 jsem se ve své věkové skupině kvalifikovala na mistrovství světa a reprezentovala Kanadu v olympijském triatlonu (1500 m plavání, 40 km kolo a 10 km běh). V roce 1996 jsem se na mistrovství Kanady umístila druhá na dlouhé trati (2 km plavání, 90 km kolo a 21 km běh) a kvalifikovala se na další mistrovství světa.

Tréninky byly těžké, ale to nebylo to hlavní. Nejhorší bylo překonat pochybnosti o vlastních schopnostech. Trpěla jsem následky zranění z dopravní nehody v roce 1985, kdy do mě na přechodu narazilo auto. Následky se projevíly vždy, když jsem zvedla tréninkové dávky. Někdy se jednalo o překonání prachobyčejného strachu. Nikdy jsem nebyla silný plavec a plavání v otevřené vodě přes jezero nebo v moři, za špatného počasí a v ledové vodě je něco úplně jiného, než v bazénu s přesně kontrolovanými podmínkami. Musela jsem překonávat bolest duševní i fyzickou. Stále mě pronásledovaly noční můry, i pocity, že mi někdo zaživa rve srdce z těla. Někdy bylo obtížné vůbec dýchat.

Existenční starosti nebyly o nic menší. Na to, vrátit se do staré práce, nebylo ani pomyslení. Pracovní nápor v naftovém průmyslu bych nevydržela mentálně. Nevím, jestli to bylo nějaké osvícení shora, ale těsně před tragédií jsem dokončila masážní kurzy. Ty jsem původně dělala jen kvůli svým vlastním zraněním. Ukázalo se to být jako ideální řešení. Nejenže jsem potřebovala změnu kariéry, ale také jsem chtěla být někomu užitečná i po lidské stránce. Poskytlo mi to možnost pomoci někomu od bolesti a usnadnit mu život, ale také mi to dalo lidský kontakt. Nakonec mi ona práce pomohla i ve vlastním hojení mysli.

Místo výpočtů jsem najednou byla v oblasti medicíny. Je to obor, ve kterém se člověk nikdy nepřestane učit a musí se smířit s tím, že nikdy nebude

vědět všechno. Navíc se naučí obdivovat a oceňovat vnitřní inteligenci těla a jeho úžasnou schopnost sebeobranu a schopnost se hojit. Naučila jsem se rozumět, jak psychika ovlivňuje fyziologii a jak správný náhled na život je k hojení zrovna tak kritický, jako léky a lékařská technologie. Orientální medicína i filosofie zdůrazňuje rovnováhu „body, mind and spirit“, tj. těla, mysli a ducha a důležitost rovnováhy mezi těmito třemi složkami. To mě vedlo k dalšímu zkoumání „duševna“ a důležitosti víry. Tím nemám na mysli ani tak náboženství, jako základní víru v to, že dobro nakonec zvítězí.

Tahle víra byla vystavena ultimativní zkoušce. V roce 1998 jsem se dověděla o tzv. „Klausuli slabé naděje“. Je to část kanadského zákona, která by Dolejšovi umožnila propuštění z vězení. Měla to být odměna za „dobré chování“ a krom toho, někteří přecitlivělí liberálové zastávali názor, že být ve vězení na doživotí je příliš kruté. Vězni, bez ohledu na to, co spáchali, si mohli zažádat o propuštění už po pouhých patnácti letech. Těch patnáct let by Dolejšovi vypršelo v roce 2001.

Padla na mě další hrůza. Neměla jsem žádné iluze o tom, že by Dolejš byl z nenávisti ke mně „vyléčený“. Podle jeho plánů si nejspíš představoval, že bez nálezu těl mu vraždy nikdy nedokážou a vyjde ze všeho beztrestně. To jsem mu mým svědectvím u soudu zhatila a bylo mi naprosto jasné, že se mnou ještě neskoncoval a že se za to bude mstít.

Tyčil se přede mnou nemožný úkol. Jak tomu propuštění z vězení zabránit? Přesně v té době se na scéně objevila Kirstie McLellan, televizní producentka a spisovatelka, s nabídkou, abychom spolu o mém případě napsaly knihu. Tak přišla na svět *No Remorse*. V české verzi *Bez slitování* kniha úspěšně vyšla v roce 2009. Výstižně popisuje komplikované okolnosti vyšetřování, dané jednak obtížným horským terénem, ale také tím, že těla nenašli a Dolejš odmítl vypovídat.

Nabídka na napsání knihy byla upřímná a logická. Pro mě ale představovala obrovské dilema. Lidé z Calgary časem na můj hrozný případ zapomněli a žila jsem v poměrně anonymitě. Kniha by znamenala vše otevřít a vyjít zpět na veřejnost. Po zvážení situace mi bylo jasné, že žádnou další rozumnou a legální alternativu nemám. Knihu můžu v budoucnu použít jako zbraň v jednání s měkkým justičním systémem, který má více soucitu se zločincem, než s jeho obětí. Knihou nastává zásadní zvrat v situaci – oběť, která se zatím snažila se nenápadně schovávat, mění taktiku. V půli cesty se otáčí a odhodlaně bojuje za svou svobodu a život.

Kniha splnila mé naděje a očekávání na sto procent. Dolejš viděl na vlastní oči, že nejenže mě nezničil, ale navíc, že jsem se nevzdala a jsem odhodlaná proti němu tvrdě bojovat do konce. Jak jsem ho znala, myslím, že to poznání ho muselo užírat a mentálně úplně zdecimovat. Jeho plán mě zničit naprosto vybuchl a muselo mu dojít, že se z vězení nedostane. O brzké propuštění nikdy ani nezažádal a v roce 2005 ve vězení zemřel.

Vzhledem k jejímu dokumentárnímu charakteru, knihu „Bez slitování“ zvolili jako studijní materiál na Mount Royal University v Calgary. Byla jsem zvaná vést přednášky zaměřené na psychologii abnormálního chování. V době, kdy se případ stal, mnozí ze studentů byli ještě malé děti a pamatovali si na jejich vlastní strach, že by se to mohlo stát i jim. I pro ně byl silný zážitek se s případem a se mnou setkat osobně.

V roce 1999 jsem dostala pozvání od mých známých z triatlonu, abych se k nim připojila na trek do Nepálu. Najednou se mi vybavil dávný sen z dětství, vidět Himálaj. Narodila jsem se ve Frýdlantě nad Ostravicí, v Beskydách, a dodnes si nedokážu představit, že bych žila někde, kde bych neviděla na kopce. Taťka nějak pozapomněl, že se mu narodila dcera a vedl mě ke všem možným aktivitám – bruslení, kolo, lyže, bral mě na fotbal i hokej a vůbec podporoval vše, co rozvíjelo můj smysl pro dobrodružství. Dostávala jsem od něho knížky jako „Jak začínal hokej“, detektivky, životopis Pelého a podobné náměty, později i vybavení na hory. Silně to rozladilo mou matku, která by mě raději viděla tiše sedět doma.

Asi v šesté třídě jsem dostala knihu „Člověk dobývá Himálaj“ od polského autora J. K. Dorawského, kterou mám dodnes. Ta mi otevřela úplně jiné obzory a posunula mé chápání hranic lidských schopností do zcela jiných dimenzí. Časem následovaly cesty do Nízkých a Vysokých Tater, na Roháče a přechod Malé Fatry. Touha podívat se do Himálaje byla silná, ale v tehdejších podmínkách, v šedesátých letech, naprosto nerealizovatelná.

Beskydy mi od dětství přinášely úlevu. Rodiče se rozváděli a atmosféra doma byla nemožná. Nedělní úniky do hor byly vítaným způsobem, jak si roztrdit myšlenky a zachovat si soudnost. Měla jsem tam čas si srovnat, co je pro mě v životě důležité a čemu se lépe vyhnout. Současně mě naučily nejen překonávat nepohodlí, nepříznivé podmínky a překážky, ale také si vážit těch skutečných přátel, na které je spolehnoutí.

Na hory jsme chodili pod záštitou Pionýra, coby turistický kroužek. Ten ale vedl bývalý skaut, který za války strávil nějakou dobu v Anglii. Jakmile

jsme někde na Bílé nebo na Starých Hamrech vystoupili z vlaku, kterému jsme říkali Pacific, ideály Pionýra byly ty tam. Venca nás učil samostatně myslet a vidět do zákulisí propagandy, kterou nás krmili ve škole. Měl přístup k tenkrát zakázané literatuře a tam jsem se dočetla, že existuje ještě úplně jiný dějepis. Ten nebyl psaný Rudou armádou a naším úhlavním přítelem Sovětským svazem, ale Angličany a Američany. Tak jsem se dozvěděla o existenci celých perutí českých a polských letců v RAF, o bitvách v severní Africe, o invazi D-Day. Toto pojetí dějepisu se od toho oficiálního podstatně lišilo.

Vyzbrojení topografickou mapou jsme se vydávali do údolí potoků vyhledávat zbytky starých klausů. To jsou vodní nádrže, které vypouštěli, když bylo nutné zvednout hladinu vody v řece Ostravici na splavení dřeva k pile. To časem, nějak nepozorovaně, vedlo k orientačnímu běhu. Po dokončení strojní průmyslovky jsem přestoupila do oddílu v Třinci a pod vedením výborného trenéra Oty Gavendy jsem v roce 1968 vyhrála juniorské mistrovství republiky.

Jenže o několik měsíců později následovala okupace ruskou armádou a armádami Varšavského paktu. Okupace se mnou otřásla. Byli jsme zrovna na mezinárodních závodech v Maďarsku v Hidasnémeti a vraceli se vlakem přes Košice. Hranice jsme překračovali 20. srpna ve čtyři odpoledne a celá maďarská puszta byla opravdu pustá, nikde ani známka po nějaké činnosti. Co následovalo přes noc, je všeobecně známo. Všude ruské tanky, v rádiu byla slyšet střelba a jen výzvy, aby všichni zachovali klid a neprovokovali. Veškeré fráze o lásce k vlasti, které nám opakovali ve škole, padly. Co je ti platná láska k vlasti, když pro tu vlast nemůžeš holýma rukama nic udělat?

Poctivější politici během několika měsíců ze zdravotních důvodů odstoupili nebo zmizeli, nastoupila beznaděj. I mně bylo jasné, že než se něco změní, bude to trvat hodně dlouho. Hledala jsem cestu ven. V roce 1969 se mi naskytla možnost odjet do Dánska. Na poslední chvíli – tři týdny nato zavřeli hranice.

Dánové byli dobří a měli s námi soucit. Ale, nejvyšší „hora“ v Dánsku má výšku asi 160 metrů nad mořem, z mého hlediska tedy naprosto nedostatečnou. Zato v Kanadě na mě čekaly Skalisté hory. Výběr byl jednoduchý, ne už tak život nového imigranta. Pomoc od vlády byla méně než minimální. Musela jsem sehnat práci a průběžně se učit anglicky. Existenční problémy touhu po dobrodružství a exotickém cestování přehlušily. Naštěstí benzín byl

levný a Skalisté hory na obzoru. Pak jsem se vdala za Dolejše, přišly dvě děti. Časem jsem se vypracovala na vedoucího konstrukce a později se stala partnerem v zeměměřičské firmě. Málo lidí tušilo, že na mně závisela celá rodina. Dolejš se nikdy neuchytil a samozřejmě jsem byla prvním terčem jeho výlevů hořkosti a vzteku. Pohár přetekl a manželství jsem skončila, se všemi hrůznými následky, které to rozhodnutí přineslo.

Teď, po mnoha letech, se opět nečekaně vynořil v mysli Himálaj. Po delší úvaze jsem se rozhodla jet sama, se svým vlastním plánem. Přestože jsem měla kondičku z triatlonu, objevilo se dost pochyb. Jedna věc je, jít na výšlap ve Skalistých horách, ale jít v kuse přes tři týdny? S tím jsem neměla žádnou zkušenost. Budu přecházet pětitisícový průsmyk – adaptuje se tělo? Na nadmořskou výšku se dopředu nijak trénovat nedá. Tady se dostanu sotva na tři tisíce metrů, výše jsou ledovce. Jaké to bude, cestovat s průvodcem, kterého vůbec neznám? Jak si uhlídat zdraví ve špinavé subtropické zemi? Bude průvodce umět dostatečně anglicky, nebo se mám raději pro jistotu začít učit nepálsky?

Po prvním treku mi byly jasné dvě věci: do Nepálu nelze jet jen jednou a že podruhé se na ty hory nechci dívat zespoda, ale na nějakou musím vyhlédnout. Realizace snu a ambice se posunuly o pár příček výš. Časem následovalo dalších sedm cest.

To byly věci, na které se ještě částečně připravit dá. Jak se ale vyrovnat s pohledem na tu šílenou a bezvýhodnou bídu? To vybavení, které si nesu v batohu, reprezentuje obnos, jaký většina Nepálců neuvidí pohromadě za celý život. A nejde jen o utrpení materiální. Jak se vyrovnat s utrpením sirotka, který od malička dřel na polích jiných, aby dostal najíst a střechu nad hlavou? Jaké křivdy a utrpení musel zažít on? Člověk je v Himálaji nicotný jak co do velikosti, tak tváří v tvář nekonečné míře utrpení, bídy a beznaděje.

Jsem se svým utrpením já jediná?

Je téměř nevyhnutelné, že po potom, kdy člověk přežije nějakou tragédii, vyjde na druhé straně změněný. Ale jak? Za co mě někdo trestá? Mám z toho vyjít jako zdeptaná troska, nebo mě to má udělat lepším člověkem než předtím? Nejsem svatá a určitě jsem v životě udělala mnoho chyb, ať jsem si jich vědomá, nebo ne, ale nikdy jsem neměla úmysl někoho poškodit. Dětem jsem se snažila být dobrou mámou, jejich potřeby byly na prvním místě. Z křesťanského pohledu, z toho mála, co o tom vím, jsem si to nezasloužila.

Proč se mi to tedy stalo? Byla to jen má nešťastná volba? Nebo další varianta, jestliže jsem byla nechaná naživu, je v tom nějaké poslání? Pokud se ze mne stane jen ubohá hromádka nervů, jak můžu být komukoliv ku prospěchu?

Kdo teď vlastně jsem? Je tohle mé pravé *já*? Nebo to bylo ono *já*, které bylo předtím? Nebo ani to *já* nebylo to pravé a musím jít zpět ještě dál? Co když i to *já* z dětství nebylo to pravé? Vyrůstala jsem v komunismu, kde se individualita nepodporovala, vše se mělo podržovat kolektivitu. Rodinné prostředí také žádné tvořivosti nepřálo. Matka vyžadovala poslušnost a snažila se mě vecpat do škatulky. Školní systém taktéž. Nedařilo se to ani jí, ani školnímu systému, ale jaký by člověk býval byl, kdyby byl v osobním růstu podporovaný? Takže ani to staré *já* není to pravé. Později, v hrozném manželství, se i můj bývalý manžel snažil mou povahu a mé snahy nesmlouvavě potlačit a ubít.

Nepál mi ujasnil, že životní strasti a utrpení se nacházejí všude. Mé vlastní utrpení není o nic více důležité, než utrpení jiných. Celé *já* je vlastně asi nicotné a nedůležité. Jestliže své vlastní *já* nemůžu najít ani *já* sama, třeba ani neexistuje? To by se shodovalo i s buddhistickým učením.

My se s naším *já* ztotožňujeme, chráníme ho a pěstujeme ho jako nějakou vzácnost, ale kde vlastně to *já* po celý život bylo? *Já* ve věku čtyř, deseti, patnácti nebo třiceti let se neustále mění. Změny pokračují dále, *já* se mění s rolami, které v životě hrajeme. Mění se několikrát i během jediného dne – *já* řídím takové a takové auto, *já* zastávám určitou pozici v práci, odpoledne jsem rodič, který má být dobrým příkladem dětem, večer jdu na nějakou aktivitu s kamarády, kde vyjde na povrch zase jiné *já*. Kolik těch *já* pak vlastně existuje? Stovky?

Co se s tím *já* stane po tragédii? Jsem obětí zločinu? Je tohle to *já*, se kterým se chci ztotožňovat? Nechci, ale zbylo mi dostatek sil k hledání nebo vytvoření jiné identity? I ta nová identita bude poznamenána tím, co se stalo. Je možné se zahojit? Všechny okolnosti byly po tragédii změněné natolik, že jsem necítila žádnou stabilitu, žádný směr do budoucna. Někdy jsem necítila vůbec nic, jen naprostou devastaci a prázdno. Jak se dopátrat metody, která by mi dala návod k životu, aby mě to utrpení nezničilo?

Buddhisté říkají, že jestliže je člověk připravený učení přijmout, učitel se objeví. Přesně tak se po návratu z první cesty do Nepálu stalo. Objevil se v podobě mnicha, který studoval buddhismus v Anglii pod vedením tibetského

mnicha Geše Kelsang Gyatso (Geše je titul pro doktorát buddhistických věd). Následovalo mé vlastní, zhruba pětileté studium. Učení bylo často intenzivní a zalomcovalo vžitými dogmaty. Často jsem musela ukázat prstem na sebe, protože to bylo, odkud problém pocházel. Ale stejně, tak jako je nutné dítěti pevně, ale s láskou říct „ne“, taktéž je nutné se podívat na sebe sama.

Buddhistické učení je v tomto směru docela tvrdé a nekompromisní. Na jednu stranu nikoho netrestá, neodsuzuje a neklade nikomu vinu, ale na druhou stranu vyžaduje, aby člověk udělal změny. Udělat změny vnější, v životním stylu nebo prostředí, není ještě tak těžké. Udělat změny v myšlení, v názorech a ve vztahu k lidem, to je něco úplně jiného. Typicky, člověk své názory ztotožňuje s tím, kdo je. Změnou názorů vlastně mění sebe. Má z toho ale strach, protože se domnívá, že ztratí svou identitu. Čemuž tak není, ale dopracovat se toho většinou trvá dlouho. Ve vzácných okamžicích také někdy zažije „aha“ moment, kdy mu to naprosto jasně dojde ihned. Opravdu je ale nutno mít znalého učitele, protože do těchto stadií se nedá dojít pouhou četbou a studiem knih.

Nedívám se na buddhismus jako na náboženství, ale jako na cestu sebepoznání a jako na životní filosofii. Setřásat iluze a dívat se na realitu není nutně vždy příjemné. Často je šokující, když si jeden uvědomí, kolikrát udělal v životě chybu, zaujal špatný postoj, někomu ublížil nebo neprávem ukřivdil. Současně ale dostane návod, co s tím udělat dál. Nemusí mlátit hlavou do zdi, rvát si vlasy a trestat se. Musí se ale aspoň upřímně pokusit o nápravu.

Malé problémy vyžadují malé změny, drastické situace vyžadují drastické zákroky. Nezměrná bolest vyžaduje nezměrné dimenze.

Himálaj tu dimenzi má. Má pro mě vše – prostor k rozletu a vyčištění duše, samotu k přemýšlení i fyzickou náročnost, která vše nepodstatné z myslí vyžene. Himálajské životní podmínky jsou tak tvrdé, že na zbytečnou příležitost nezbyvá energie. Co je důležité a co ne, se vyjasní samo.

Jedno z hlavních buddhistických učení říká, že člověk by měl dělat věci ve prospěch druhých. Přesně tohle mám na mysli touto knihou. Jsem přesvědčená, že navzdory všem těžkostem a životním tragédiím, které se lidem stanou, je možné z nich vyjít lepší a moudřejší.

1999

Annapurna

Annapurna, bohyně hojnosti, nám přichystala plně prostřený stůl, plný lahůdek. Zaslouženě, protože tomu nejlepšímu, co předložila, předcházelo dost práce, nepohodlí a únavy. Zanechala také výrazné stopy vnitřní, v podobě pochopení vlastní reality a uvědomění si, že v utrpení není člověk nikdy sám; utrpení je vlastní veškeré lidské existenci.

Říjen

Calgary–Singapur

Odlet v 11 ráno, vše v pořádku a na čas. První zádrhel je hned ve Vancouveru, letadlo má dvě a půl hodiny zpoždění. Ptám se u přepážky, kde se dá koupit něco k jídlu, že z Calgary do Vancouveru nám toho moc nedali. Singapurské aerolinky mi řekly, že jejich let není let o jednom preclíku a dostávám poukázku na deset dolarů na svačinu. No vida, babička Škubalová vždýcky říkala, že líná huba hotové neštěstí.

Do Singapurů přilétáme o ty dvě hodiny později. Pochod přes celou letištní budovu, dostávám poukázku na ubytování v hotelu. První šok mě vítá hned na druhé straně skleněných dveří. Vyjdu ven a mám pocit, že jsem narazila do nějaké neviditelné zdi. Ta je postavená z přetlakové přehřáté páry a vrazila jsem do ní plnou silou hrudí. Okamžitě je na mně všechno vlhké, vzduch je horký a hustý a tak nasycený, že nejde vdechnout. A to je půlnoc!

Autobus nás rozváží asi do čtyř různých hotelů a trvá to dost dlouho. Na pokoji jsem ve dvě ráno, o půl šesté mám být dole v recepci a autobusem zpět na letiště. Skoro nestojí za to jít spát, ale aspoň si člověk dá horkou sprchu a položí se na pár hodin vodorovně.

Singapur–Káthmándú

Překračujeme mezinárodní datovou čáru a vše se posunuje o celý den. Ze Singapurů startujeme načas, následuje dalších pět hodin letu do Káthmándú. Tam nás čeká překvapení – mlha a déšť, letiště nepřijímá. Kroužíme kolem dokola nad údolím, trochu nepříjemný pocit... V mlze není nic vidět, vím, že ze tří stran údolí jsou hory a určitě v té mlze nelítáme sami. Je nasnadě, že tak nemůžeme létat moc dlouho. Dívám se na mapu, podle ní je nejbližší mezinárodní letiště v Indii, v Kalkatě. Asi dvě minuty nato se ozve pilot: „Ladies and Gentlemen, dostali jsme povolení přistát v Kalkatě, dřív, než nám

dojde palivo.“ Nad Indií letíme dost dlouhou dobu tak nízko, že je dobře vidět dolů. Kalkata je díra světa, zatopená hnědou vodou a zapráskaná blátem, děs k nepopsání.

Indové nám nepovolují jít do letištní budovy, tak přes tři hodiny sedíme v letadle na přistávací ploše. Navíc se venku spouští monzunový liják a nám v letadle vypnuli klimatizační zařízení. Uvnitř by se daly vařit knedlíky na páře. Během několika minut je na přistávací ploše tolik vody, že to vypadá, jakoby letadlo sedělo uprostřed jezera. Začínám mít vážné obavy, že v té blátivé díře strávíme celou noc, ale znova se ozývá pilot, že mlha v Káthmándú se zvedla, a tak na druhý pokus letíme znova. Tentokrát opravdu přistáváme, venku už je tma a samozřejmě, že leje. Další byrokracie na letišti, také hned měním nějaké peníze na nepálské rupie.

Venku na mě čeká řidič, který mě má dovézt do hotelu. Kluk si stěžuje, že na mě musel moc dlouho čekat a chce nehorázný bakšiš. Dávám mu asi o třetinu méně, i tak je to na Nepál slušná suma. Vozítko (skoro tomu se tomu nedá říct auto) poskakuje v dešti po dírách a výmolech, ke všemu se tady jezdí vlevo. Alespoň většinou, záleží na tom, kde jsou menší díry a kde je zrovna škvíra v dopravě. Fantastický chaos – rikšové, kola, nákladní auta, chodci, motoroky, mikrobusesy a mezi tím vším krávy, psi a kozy. Všechno je mokré a tmavé, pouliční světla jsou rozmístěna jen sporadicky. Klakson používají pro jistotu všichni současně, aby dali ostatním vědět, že tam jsou, mumraj k nepopsání. Do města je asi sedm kilometrů a přibližně o tolik let za tu cestu zestárnu.

Ubytování mám v Tibet Guest House. Všechno je silně opotřebované, ale poměrně čisté a mám svou vlastní koupelnu. Výměna sta dolarů na letišti se ukazuje být geniální tah – na příští den je plánovaná generální stávka něčemu na protest a všechno bude zavřené. Volám do Kanady, že jsem dorazila v pořádku. Jen jsem se dovolala, stojí za mnou Karen, má klientka z Calgary. Úplně náhodou je ještě se třemi kamarádkami taky v Káthmándú, ubytované jsou stejně jako já. Jdeme společně na lehkou večeři do restaurace, dávám si špenátovou polévku a momos (těstové taštičky plněné zeleninou), obojí je výborné. Cvičím si nepálsčinu na číšníkovi, ať má kluk zábavu. Po večeři se jdeme projít, smlouváme v obchodě o trička. K všeobecnému pobavení se mi to daří nepálsky a holky vyvalují oči. Vedle v knihkupectví kupujeme pohlednice, pak jdeme zpět do hotelu. Volá mi Džangbu z trekingové kanceláře, zítra v deset ráno mám schůzku se svým průvodcem. Pak už jen filtruju vodu na čištění zubů a na pití a kolem půlnoci jdu spát.

Káthmándú

Snídani máme dohromady s kamarádkami. Volá Džangbu, že schůzka s průvodcem se odkládá na zítřek na devět ráno. Vzhledem ke stávce nejedí veřejná doprava a průvodce se nemá jak dostat do Káthmándú, bydlí až v Patanu, na druhé straně řeky.

Podle rady z bedekru se s mapou vydáváme na prohlídku města. Pěší trasa nás nejdříve vede přes příšerně špinavé uličky, pak na ulici širší. Jsem vděčná za to, že jsem aspoň jeden den s někým, koho znám. Kulturní šok je kompletní. I když nerada, musím si přiznat, že sama bych ani neměla odvalu se touto trasou vydat. Ulice, o co je širší, o to je špinavější. Všude jsou navršené velké hromady odpadků, všechno to po monzunových deštích hnije a zapáchá až do nebes, hrabou se v tom psi a krávy, někdy i ti nejchudší žebráci, až se mi zvedá z těch zápachů žaludek.

Vejdeme do jednoho nádvoří se stúpou uvnitř čtvercového prostranství. Nádvoří je bohatě zdobené a zajímavé, ale smrad takový, že se akorát otočím a jdu pryč dřív, než se pozvracím. Pak jdeme kolem Rani Pokhari, Královna jezera. Je to čtvercová nádrž s umělým ostrovem uprostřed, na něm malý jednoduchý chrám. Vše krásně čisté a úhledné, ale asi jen proto, že to je za plotem a zamčené. Jinak by to bylo určitě špinavé taky.

Pokračujeme po velké ulici ke chrámu Annapurny, bohyně hojnosti. Tohoto náměstí se většinou používá jako tržnice zeleniny, ovoce, koření a květin. Hýří barvami a exotickými vůněmi koření a překypuje lidmi a životem. Všichni halasně vychvalují své zboží a zákazníci podle místního zvyku tvrdě smlouvají. Prodlíráme se na druhý konec tržiště a máme co dělat, abychom se vzájemně v těch davech neztratili.

Blížíme se k historickému centru starého Káthmándú, ke královskému dvoru Durbar Square. Kolem náměstí jsou hinduistické chrámy a sochy. Tam je nejvíce turistů a tím pádem také nejvíce pouličních prodavačů, kterých není možné se zbavit. Prodávají náramky, flétničky, tygří mastičku, šachy, sošky Buddha a slonů, navěsí se na tebe a pořád drmolí, jakou že mají kvalitu a za jak nízkou cenu speciálně pro vás. Na anglické „No“ vůbec nereagují, ale zjišťuju, že když jim nepálsky řeknu „malai čahidaina“ (to nepotřebuju), tak je to překvapí a odprýsknou. Někdy je těžké vůbec něco vyfotit, protože jakmile zpomalím nebo zastavím, hned jsou na mně prodavači jak vosy na bonbónu.

Začíná si s námi povídat chlapec, je ho sotva metr deset a mluví docela dobře anglicky. Jdeme do šoku, když nám říká, že je mu patnáct let, chodí do soukromé školy. Podle našeho odhadu jsme mu dávali maximálně jedenáct. Dělá nám docela dobrého průvodce a cestou se ho vyptáváme na jeho rodinu. Je čistě oblečený, soukromá škola, zjevně z lepší rodiny. Chystáme se někam stavit na večeři a kluk je moc vděčný za pozvání. Volíme „Nepálskou zahradu“ a skutečně sedíme v pěkné zahradě. Ceny jídel jsou ve srovnání s Kanadou skoro směšné.

I když má být stávka celý den, odpoledne se většina obchodů otvírá. Kupujeme si „farak“ – dlouhou bavlněnou sukni na omotání kolem pasu. Taky si kupuju delší sukni na propínání a s kapsami, s sebou na trek.

Ráno se uskutečňuje schůzka s Džangbu a s průvodcem. Je mladý, možná dvacet let a představuje se jako Šiva. Je drobný jako většina Nepálců, ale vypadá fit a vyzařuje z něho energie. Pořád se usmívá, je velice zdvořilý a celkem dělá dobrý dojem. Předávám mu malý dárek, kšiltovku s nápisem „Sports Fishing British Columbia“. Moc uctivě děkuje, ale asi se mu opravdu líbí, protože se s ní nerozloučí po celý trek.

Po schůzce jdu ven. Dnes už jsem sama, kamarádky odešly na jejich trek do Gokyo. Zpočátku je to divný pocit, nemám už anglické zázemí. Kupuju si malé náušnice s kamínkem lapis lazuli a náramek s tibetskou mantrou „Om mani pame hum“. Tento nákup je na doporučení bedekru, prý si toho místní lidé všímají a těší je, že máš na sobě něco nepálského. Nacházím fantastické knihkupectví „U Poutníků“ se zahradní restaurací vzadu, prima kombinace. Kupuju tam dárkové balení čaje pro známé v Calgary a taky učebnici nepálštiny a malý slovník.

Další úkol je vyměnit peníze na trek. Všechno cestou musím platit v hotovosti a doporučuji s sebou mít malé hodnoty bankovek. Těch 32 000 rupií ve storupiových bankovkách je pořádný balík! Teď by se měl stát zázrak a všechny ty bankovky by se měly proměnit z rupií na dolary. Zpátky na pokoji balím, třídím, co jde se mnou do hor a co zůstává tady v úschově. Konečně sbaleno, lehká večere, zítra vyrážíme!

Káthmándú–Gorkha–Darundi

Džangbu a Šiva mě vyzvedávají v 7.45 ráno a jedeme Toyotou na okružní cestu kolem Káthmándú zvanou „Ring Road“, kde je autobusová zastávka pro meziměstskou dopravu. Dostávám první lekci, abych si dávala pozor na to, co říkám. Džangbu se omlouvá, že má tak malé auto. Prý míval větší, ale v této dopravě to byl jen problém. Povídám, že to je v pořádku, že v Kanadě mám také jen malé auto, Nissana. Šiva na mě vyvalí oči a jen vydechne: „Madam, vy máte auto?!“ Okamžitě mi dochází, že mít auto je pro průměrného Nepálce nepředstavitelný luxus a že jsem to neměla říkat.

Na autobusovém nádraží se zdá být pořad šílený chaos a najít ten správný autobus by byl pro cizince problém. Ani jeden nápis není v angličtině. Šivův batoh jde na střechu autobusu, svůj si nechávám u sebe – foťáky a peníze uvnitř batohu, s tím se nehodlám rozloučit. Autobus je narvaný, sedadla jsou malinká, dělaná na nepálské velikosti. Můj batoh musíme nacpat dopředu k řidiči, jinde není místo a na klín se mi nevejde. Mám místo u okna, našťastí, je vedro přes 30 °C a dusno.

Jízda do Gorkhy trvá kolem pěti hodin. Přibližně v polovině cesty zastavujeme na svačinu. Všichni Nepálci jedí daal bhat, nepálské národní jídlo. Je to rýže s čockou a se zeleninou, všechno p o ř á d n ě kořeněné. V tom vedru něco takového nemůžu jíst, chlapík mi dělá nudlovou polévku ze sáčku, k tomu si dávám malou coca colu. Polévka je jednak vařící, ale navíc také ještě tak kořeněná, že ze mě leje pot, slzí mi oči a kašlu. Můj průvodce na mě valí oči a nechápe, co se mi stalo.

Krátce po obědě autobus odbočuje z hlavní silnice, teď už míříme do Gorkhy. Z této oblasti pochází mnoho vojáků z elitní divize britské armády, proslavených svou odvahou a zdatností, Gurkha Soldiers. Cesta do Gorkhy je tak úzká, že autobus má problém ve svahu vytočit zatáčky. Pár Nepálců visí ze zahrádky zvenku autobusu a dlaněmi plácají v určitém rytmu na strany karosérie. Tím dávají řidiči vědět, kde jsou zadní kola. Dolů ze svahu je pěkně strmě. V jednom místě cesta vede po úzkém hřebenu jako po střeše, tam je strmě na obě strany. Gorkha je vidět na protějším hřebenu, trvá ale ještě další tři čtvrtě hodiny, než tam dojedeme. Domky jsou slušnější, i omítnuté, kolem domků zahrady. Je to díky penzím, které vysloužili vojáci dostávají z Británie.

V Gorkha samotné asi moc bílých nevidí, a hned je kolem nás kruh asi třiceti lidí a pozorují každý pohyb, jak se Šivou organizujeme batohy. Jsem

ráda, že jsem v dlouhé sukni. Nepálci v odlehlých oblastech nejsou na ženské v kraťasech zvyklí a odsuzují to. I tak se cítím jako exotické zvíře v zoo. Konečně vyrážíme na cestu. Musíme projít napříč celou vesnicí. Všichni jsou zdvořilí, slyšíme pozdrav „Namaste“ na každém kroku. Konečně jsme venku z vesnice, zastavujeme se a já se zbavuju sukně. Kraťasy mám už pod ní, protože jsem věděla, že se nebudu mít kde převléknout. Úleva, mít na sobě ve třiatřiceti stupních dvě vrstvy oblečení bylo utrpení.

Najednou Šiva někam odbočí a když se ho ptám, proč tam, když chodník vede tudy, odpovídá mi, že je to zkratka. Tím se mi okamžitě potvrdí, že to je ten správný průvodce a že spolu budeme vycházet dobře.

Z hřebenu Gorkhy musíme sejít dolů k řece Darundi Khola. Na první tři dny treku mapu nemám. Mapa Annapurny tak daleko nedosahuje a na mapě Nepálu je Gorkha malá tečka a dál nic. Jdeme strmě dolů z kopce. Chodník je v červeném jílu a jak je vlhko, tak to klouže jako mokré mýdlo. Akorát, že to mýdlo je asi pět kilometrů dlouhé. V nepálštině je na to malá rýmovačka „Ráto máto čiplo báto“ (červené bláto, kluzká cesta). Každou chvíli „bruslím“ dolů, ale podaří se mi spadnout jen jednou. Šiva jde přede mnou, a když slyší, že už zase „jedu“, pokaždé se starostlivě otočí a ptá se mě: „Madam, jste OK?“. Smějeme se, když mu říkám, že potřebuje třetí oko jako Buddha, ale že ho potřebuje vzadu, aby na mě viděl. Je děsně horko a taky potřebuju něco sníst. Je odpoledne a ta kořeněná nudlová polívka za moc nevydala. Zastavujeme u „čautara“. Je to výborný vynález, z kamení postavené stupňové odpočívadlo, ke kterému člověk zacouvá a posadí na kamenný stupeň batoh nebo koš doko, které tady tradičně používají. Doko je umístěné na zádech, ale zavěšené pouze na popruhu zvaném „naamlo“ přes čelo. Nepálci tak nosí šílené náklady. Čautara je skvělé zařízení, není nutno se kroutit a zvedat náklad až ze země.

Mám s sebou energetické tyčinky, pomáhá to, už se mi hlava tolik netočí. Horko je úděsné a určitě je stoprocentní vlhkost vzduchu, všechno je vlhké. Taky hodně piju, ať dohoním, co jsem zmeškala v autobuse.

Přicházíme na dno údolí, všude kolem jsou rýžové terasy. Dole, v rovnějším terénu, stojí dvě malé chatrče. Šiva se tam ptá dvou chlapíků, kde je most. Oba dva jsou omotaní kolem beder hadry, bosí, na Nepálce poměrně vysocí a vychrtlí, kost a kůže – bída, jakou člověk hned tak nevidí. Situace nabírá na zajímavosti. Chlapíci něco říkají, zaslechnu „pul čaina“ – to i já rozumím, že most není. Nabízejí nám, že nám pomůžou přes řeku. Nejdřív si myslíme,